

הרב ינון ויסמן

זמן היתר העומר

(ירושלמי חלה פ"א ה"א)

בגמרא נחלקו האמוראים מה קובע את זמן ההשרשה, האם קצירת העומר או הבאתו. והרמב"ם כתב בפהמ"ש אצלנו "ומה שהיה מהם זרוע והשריש בארץ לפני קצירת העומר מותר לקצרו אחר קצירת העומר ומותר לאכלו. ומה שהיה זרוע ונקצר העומר ולא השריש אלא אחר קצירתו, הרי זה אסור לקצרו עד שיקצר העומר של שנה הבאה". ובמנחות פרש (פ"י ה"ז) "וכל דבר מהן שכבר נתפשטו שרשיו באדמה קודם קצירת העומר וזה הוא ענין אמרו השרישו הרי זה מותר לקצרו קודם קצירת העומר ומותר לאכלו. וכל שהיה בזמן קצירת העומר גרגרים זרועים באדמה, ונקצר העומר ואותן הגרגרים לא השרישו והשרישו אחרי כן, הרי זה אסור לקצרו עד שיקצר העומר של שנה הבאה". כלומר שבשני המקומות הסביר הרמב"ם שזמן ההשרשה תלוי בקצירת העומר. (והיעב"ץ שינה את הגרסא בפהמ"ש).

ואולם ביד החזקה (הלכות מאכלות אסורות פ"י ה"ד) פסק "כל תבואה שהשרישה קודם הקרבת העומר אף על פי שלא נגמרה אלא אחר שקרב מותרת באכילה משקרב העומר, ותבואה שהשרישה אחר שקרב העומר אף על פי שהיתה זרועה קודם שקרב העומר הרי זו אסורה עד שיקרב העומר של שנה הבאה". ובהלכות תמידין ומוספים (פ"ז הי"ד) לא הכריע בזה "תבואה שהשרישה קודם העומר העומר מתירה, ואם לאו אסור לקצרה כדרך שאסור לאכלה עד שיבא העומר הבא".

והגר"א בשנו"א הביא הוכחה מהגמרא בפסחים שהזמן הקובע הוא הבאת העומר ולא הקצירה, ע"פ הברייתא "המנכש בשלשה עשר ונעקרה בידו שותלה במקום הטיט ואין שותלה במקום הגריד". והכוונה שאם שתל את התבואה ביג, העומר יתיר אותה. ומסבירה הגמרא שדין מקצת היום ככולו חל בטז, ומכך למד הגר"א שהולכים אחר הבאה, כיון שם הולכים אחר קצירה אין דין מקצת היום ככולו.

והרש"ש במנחות (ע: ד"ה "אלא") הסביר שיש חילוק בין הקביעה לאיסור אכילה לקביעה לאיסור קצירה, שלאכילה קובע הזמן של ההקרבה, ולקצירה קובע הזמן של הקצירה. ובפהמ"ש לרמב"ם בשני המקומות דבר רק על הקצירה, ובהלכות מאכ"א דבר על האכילה. ויש לדקדק בגרסא שבחלה כתוב בהיתר "מותר לקצרו אחר קצירת העומר ומותר לאכלו", אבל באיסור כתוב "הרי זה אסור לקצרו", וכאן לא הזכיר את האכילה (אמנם לא בכל הספרים מובא כגרסא זו).

ולפ"ז אין הוכחה מהגמרא בפסחים שהולכים אחר הבאה, כיון ששם מדובר שיש לו רווח אם זרוע ביד, כיון שיכול להשריש עד ההבאה, ויהיה מותר לאכול אע"פ שהיה אסור לקצור.

הואיל ולמ"ד בתר קצירה אזלינן, הדין רק לעניין קצירה, אבל לעניין אכילה, הולכים אחר ההבאה, ואם כן הגמרא גם אליבא דמ"ד בתר קצירה עסקינן.

ולכן דחה את דברי הכס"מ שאמר "ואמרינן תו בגמרא (דף ע':) מאי קודם לעומר ר' יונה אמר קודם הבאת העומר רבי יוסי בר זבדא אמר קודם קצירת העומר ופסק רבינו כרבי יונה". וזה אינו נכון, כיון שגם לפי ר' יוסי, שאמר בתר קצירה, מ"מ לעניין אכילה, הולכים אחר ההבאה, וא"כ הרמב"ם פסק כר"י. ואולי צריך לומר שלא ממש פסק כר' יוסי, אלא שלא הכריע בין ר' יונה לר' יוסי, ולכן בהלכות תו"מ סתם את דבריו, ובהלכות מאכ"א פסק ככו"ע שבאכילה בתר הבאה אזלינן.

אמנם מהירושלמי אצלנו נראה שלא כרש"ש, ואע"פ שהוא כתב "ומהירושלמי אין ללמוד מאומה לפי שנשתבש שם בגירסא", מ"מ נראה שאע"פ שיש הבדל בגרסא בין האמוראים מי אמר קצירה ומי אמר הבאה, אבל עיקר הסוגיא קיימת.

ובסוגיא אצלנו מביא האמורא שאומר בתר קצירה הוכחה לדבריו מכך שאין מונים את יום טז לשלשה ימים של ההשרשה. וא"כ אין זה כרש"ש, שאם גם למ"ד בתר קצירה, מ"מ לעניין אכילה אזלינן בתר הבאה, א"כ קשה גם על אמורא זה מדוע לא דברו גם על יד, שגם שם ירוויח את האכילה. ואין לומר שס"ל כבבלי שאין אומרים פעמיים מקצת היום ככולו, כיון שאז גם למ"ד הבאה לק"מ. וק"ק לפ"ז מדוע פסק הרמב"ם נגד ירושלמי, ללא שיש בבלי שחולק עליו.

